

eul_wid: qwm-av

Ἀριστείδης ὁ ῥήτωρ · Aristides the Orator

On Concord in the Cities

Περὶ ὁμονοίας ταῖς πόλεσιν

Period: Ῥωμαϊκὴ [Roman](#)
Dialect: Ἀττικίζουσα [Atticizing](#)
Domain: Ῥητορικὴ [Oratory](#)
Format: Λόγος [Oration](#)

517 Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν περὶ τοὺς λόγους, ὧ ἄνδρες Ἕλληνες, εἰώθασιν ἢ τὰς ἐπὶ τῶν πλασμάτων διατριβὰς προελόμενοι τὸν ἅπαντα χρόνον μελετᾶν λέγειν, τοῦ λέγειν δ' ἀπολείπεσθαι τοσοῦτον ὅσον περ ἂν εἰ μὴ δὲν τῶν εἰς τοῦτο φερόντων ἔπραττον, ἢ τούτων ὑπερφρονήσαντες αὐτοὶ μὴ δὲν σπουδαιοτέρῳ τούτων σχολάζειν πράγματι, τῷ περὶ τὴν ἔριν καὶ τῷ ταράττειν τοὺς εἰς λόγον αὐτοῖς ἀφικνουμένους, ἐξ ὧν λυποῦσι μὲν τοὺς ἐντυγχάνοντας, βελτίους δὲ οὐτ' αὐτοὶ φαίνονται δῆπουθεν οὐτ' ἐκείνους ποιεῖν ἔχουσιν. ἤδη δέ τις τῶν ἐλλογίμων καὶ τῶν παλαιῶν σοφιστῶν ἐσεμνύνατο ἐπ' ἀρχῇ τοῦ συγγράμματος ὡς αὐτός γε τοιοῦτον οὐδὲν ποιήσων οὐδὲ κομψευσόμενος, ἀλλ' ὑπὲρ δυοῖν τούτοις διαλεξόμενος, τῆς τε πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίας καὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς βαρβάρους, καὶ μάλα γενναίαν, ὥς γ' ἐμοὶ κριτῇ, καὶ προσήκουσαν τῶν λόγων ἐνστησάμενος τὴν ὑπόθεσιν. ἐγὼ δ' ὑπὲρ μὲν τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς βαρβάρους οὐκέθ' ὀρῶ καιρὸν λέγειν. ἀθρόαν γὰρ ἀπάντων δεδωκότων δίκην τοῖς τε θεοῖς καὶ τοῖς ἡγεμόσι μελήσειν οἴμαι, καὶ σὺν αὐτοῖς γε εἰπεῖν τοῖς θεοῖς οὐ πολὺν τὸν ἀγῶνα νομίζω γενήσεσθαι, ὁρῶν τῆς ἀπάσης οἰκουμένης καὶ τῆς ἤδη βεβαίως ἐχομένης μικρὸν μέρος τὸ νῦν ὑπ' ἀνοίας ἀνθεστηκός, ὃ δὲ λοιπὸν ἐστί, περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίας οὕτως ὅπως ἂν οἷός τε ὧ διαλέξομαι. νομίζω γὰρ καὶ τῆς συνεχοῦς ταύτης ἀσχολίας καὶ μελέτης τῆς περὶ τοὺς λόγους εἰς τὰ τοιαῦτα μάλιστα τῶν ἀγωνισμάτων ἀνήκειν τὴν χρεῖαν. οὐ γὰρ ὅπως μὴδέποτ' εἴποιμεν τῶν χρησίμων μὴ δὲν, διὰ τοῦτ' αἰεὶ μελετῶμεν, ἀλλ' ὅστις τὰ δέοντα λέγειν ἔχει τε καὶ θαρρεῖ, οὗτός ἐστιν ὁ καὶ τὴν μελέτην δεικνὺς ὡς οὐχὶ μάτην οὐδ' εἰκῇ πεποίηται. ἡπιστάμην μὲν οὖν καὶ τοῦτο ὥσπερ ἔρεισμα πολλοῖς ὄν καὶ καταφυγὴν τὸ τοὺς παρόντας ἐπαινεῖν αἰεὶ καὶ ἐν οἷς ἂν λέγωσι, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἀποδιδρασκόντων ἐξ ἐτέρων πόλεων κακῶς ἐκείνας λέγοντας πρὸς ταύτας ἐν αἷς ἂν γένωνται, ἄλλως τε καὶ τις αὐταῖς προϋπάρχει πρὸς ἀλλήλας διαφορά. ^[5]

518 ἐγὼ δ' οὐτ' ἐπαίνους ἀνέδην γιγνομένους ἔχοιμ' ἂν ἐπαινεῖν, εἰ μή τι καὶ χρεῖας προσεῖη καὶ τοῦ τοὺς ἀκούσαντας βελτίους ἐκ τῶν δυνατῶν ἀπελθεῖν, οὐθ' ὅσα καὶ χαρίσασθαι δεῖ τῷ λόγῳ μετὰ τοῦ δικαίου τὴν μὲν ἐν ὀφθαλμοῖς θεραπεύσω πόλιν, τὰς δ' ἐτέρας φύγοιμ' ἂν τῶν εἰκότων ἀξιῶσαι, οὐδ' ἐν αὐτῷ τούτῳ πρώτῳ διαστήσω τὰς πόλεις, ὥσπερ οἱ πολλοὶ τε καὶ φαῦλοι, ἀλλ' ἐπαινέσομαι πάσας εἰς ὅσον εἰκός ἐστιν ἐκάστην, καὶ ἄρξομαί γε τῶνδε τῶν λόγων ἀπὸ τούτου. ἡγοῦμαι γὰρ τῷ βουλομένῳ φιλίαν κοινὴν ταῖς πόλεσι πρᾶξαι πρὸς ἀλλήλας οὐ τὰς μὲν εὖ λέγειν, τὰς δὲ κακῶς προσήκειν, ἀλλὰ πασῶν ἐπ' εὐφημία μνησθῆναι,

ἵνα πρῶτον μὲν ἅπαντες ἡδίους γενόμενοι προθυμότερον πρόσησθε τὴν συμβουλήν, ἔπειτ' ἤδη τι τῶν εἰς τὴν ὁμόνοιαν φερόντων περαίνηται. ἐὰν γὰρ εἰς τὸ κοινὸν ἐπαινούμενοι δέξησθε καὶ μηδεὶς ὑμῶν τὰς ἐτέρων εὐφημίας ὡς ἀτιμίαν ἑαυτοῦ λογίσσεται, ἀλλὰ τοῖς ἀλλήλων ὡς ἰδίοις ἕκαστοι συνησθῇτε, πρῶτον μὲν ἀφ' ἐστίας ἀρξάμενοι τὴν ὁμόνοιαν ἐνδείξεσθε, ἔπειτα καὶ αὐτοὶ κατὰ μικρὸν ἐθισθήσεσθε καὶ λέγειν ἀλλήλους εὖ καὶ φρονεῖν, ἃ κοινῇ πᾶσιν ὑμῖν συμφέρει. τὸ δὲ ἥκειν μὲν ὡς συμβουλευόμενα ὁμονοεῖν, ὁμοῦ δὲ ὑμᾶς ἐπαινεῖσαι κατοκνεῖν, ἅμα μὲν τις καὶ ἀνανδρεία μοι φαίνεται, ἅμα δὲ εἶναι καὶ διαφθείροντος τὴν ὑπόθεσιν, καὶ δυοῖν θάτερον, ἢ κακῶς ἐγκεχειρηκότος, ἢ μὴ εἰδότος ὄντινα χρὴ τρόπον περὶ αὐτῆς ἐπεξελεῖν. Πρῶτον μὲν τοίνυν περὶ τῆς ὅλης συστάσεως ἐνθυμηθῶμεν, εἰς ἣν ἅπαντες οἱ ταύτῃ συντελοῦμεν ὁμοίως μερίζουσ καὶ ἐλάττους, ὁπόσῳ τινὶ τῶν ἄλλων προέχειν πεπίστευται καὶ παρὰ τοῖς ἄρχουσι κριταῖς καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις σχεδὸν ὡς εἰπεῖν ἅπασιν. οὔτε γὰρ πόλεις τοσαύτας τὰς πάσας οὐδεμία ἄλλη τῶν πασῶν παρέχεται οὔτε δὴ τὰς γε μεγίστας τοιαύτας. ^[35]

519 ἔτι δὲ χωρῶν κάλλη παντοῖα καὶ ὥρῶν συμμετρίαν καὶ διαίτας παντοίας καὶ θέσιν τὴν πᾶσαν, ὡς ἐν ὁμφαλῷ μὲν τῆς πάσης ἡγεμονίας ἴδρυται, πολλοῖς καὶ ἡμέροις τοῖς περὶ αὐτὴν ἔθνεσι καὶ γένεσιν ἐκ γῆς καὶ θαλάττης ἐστεφανωμένη· τάξει δὲ τῇ βελτίστη συνοικεῖ καὶ οὔτε αὐθάδειαν οὔτ' ἄγαν δουλείαν ἔχει τις ἂν αἰτιάσασθαι, ἀλλ' ἐν μέσῳ σχήματι κάλλιστα δὴ τῶν ὑφ' ἡλίῳ πολιτεύεται. εἰς τοῦτο δὲ ἀνήκει τῆς ἀξίας ὥστε τοσαύτης οὔσης τῆς ἀπάσης χώρας, ἣν ὁ τε Φᾶσις καὶ ὁ Νεῖλος διειλήφασιν πρὸς τὸν ἄνω τόπον, καὶ ταύτης συλλήβδην κληθείσης Ἀσίας ὑφ' Ἑλλήνων ἐξ ἀρχῆς, ἢ περὶ θάλατταν αὕτη νυνὶ μοῖρα ἀφελομένη τὴν ἡπειρον τοῦνομα ἑαυτῆς ἴδιον πεποίηται, οὕτως ἀντὶ πάσης τῆς ἄλλης νενίκηκεν εἶναι. πρὸς δὲ τούτοις ἢ παρὰ τῶν ἡγεμόνων αἰδῶς καὶ φιланθρωπία καὶ τὸ συγκεχωρηκὸς εἰς ἅπαντα βελτίους ἢ ὁμοτίμους ὑμᾶς εἶναι τοῖς πολλοῖς τῶν ἀρχομένων πεποίηκε δοκεῖν. ὥστε πῶς οὐκ εἰκὸς ἅπαντας μὲν ἀγάλλεσθαι τοῖς ὑπάρχουσι, πάντας δὲ ὡς ὑπὲρ οἰκείων καὶ κοινῶν ἀγαθῶν οὕτω διανοεῖσθαι, στασιάζειν δὲ πρὸς αὐτοὺς μηδαμῶς, περὶ ὧν γε οὐδεὶς τῶν ἔξω στασιάζει τὸ μὴ οὐ τοῖς πᾶσι κρατεῖν. φέρε δὴ καὶ τὰς πόλεις ἐπέλθω τὰς περὶ τοῦ πρωτείου νῦν ἀμιλλωμένας καὶ παρ' ὧν ἢ πλείστη τῆς ἔριδος ἀρχὴ συμβαίνει, οὐκ αὐτῶν, ὡς γ' ἐγὼ φαίην ἂν, μᾶλλον ἀμαρτανουσῶν ἢ τῶν ἄλλων ὅσοι περὶ ταύτας διήρηνται. ἢ γὰρ ἂν οἰκείως ἕκαστος ἔχων τυγχάνῃ, τὰς ἄλλας ὑπὲρ ταύτης κακίζειν καθ' ὅσον δύναται βούλεται. ἐγὼ δὲ τοῦτο μὲν οὔτ' ἂν αὐτὸς ποιήσαιμι οὔθ' ὅστις ἄλλος ποιεῖ νοῦν ἔχειν ἡγοῦμαι, τὴν δὲ ἐναντίαν πᾶσαν βαδιοῦμαι καὶ τὰς πόλεις ὡς ἂν οἷός τε ᾧ κοσμήσω, κεφαλαίοις τῶν ἐπαίνων ὥσπερ εἰκὸς ἐστὶ χρώμενος. Ἄρξομαι δ' ἀπὸ τῆς δεχομένης ἡμᾶς τὰ νῦν καὶ ἢ τὸ βουλευτήριον τοῖς περὶ τούτων λόγοις παρέχεται. ὡς μὲν οὖν ἤρξεν ποτε τῶν περὶ τὸν τόπον τοῦτον καὶ ὡς ὕστερον αὐτὰ ταῦτα ἐφ' οἷς φιλοτιμούμεθα ἐντεῦθεν ἔσχε τὴν ἀρχὴν ἑάσειν μοι δοκῶ, ἃ δ' εὐθύς εἰς ὀφθαλμοὺς ἔρχεται, ἀκρόπολις μὲν αὕτη τοσαύτη τὸ μέγεθος, πόρρωθεν ἀστράπτουσα ἀπὸ πάσης εἰσόδου, ὥσπερ κοινὴ τις κορυφὴ τοῦ ἔθνους. ^[35]

520 ὑπὸ δ' αὐτὴν ἢ λοιπὴ πόλις ἄλλη κατ' ἄλλους τρόπους παντοίας εἴληφε θέσεις τε καὶ μορφάς. φαίης ἂν ἄσθη πολλὰ συνελθόντα εἰς ταυτὸν οἰκεῖν καὶ εἶναί τινας ὥσπερ ἀστυγείτονας χρόνῳ συνοίκους γεγεννημένους, αὐξηθέντων αὐτοῖς τῶν ἐπ' ἀλλήλους ἀεί. κόσμοι δὲ καὶ παλαιοὶ καὶ νέοι διὰ πάσης τῆς πόλεως διήκοντες, εἷς αὐτῶν ὁ τυχὼν ἀποχρῶν καὶ συμπάσης πόλεως κόσμος εἶναι. πολλὰ μὲν δὴ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἂν τις ἔχοι διεξιέναι τῶν εἴτε μερῶν εἴτε καὶ ὡς πολισμάτων χρὴ λέγειν, τὸ δ' ἀπάντων τιμωτάτον καὶ πάσης ἀεί μνήμης ἐμοὶ τίς ἂν οἷός τ' εἴη σιωπῇ παρελθεῖν; λέγω δὲ τὸ τελευταῖον τμήμα τῆς πόλεως, ὃ τῷ σωτῆρι καθωσίωται κατὰ τὴν κοινὴν ἀπάντων ἀνθρώπων ἀγαθὴν τύχην. ἐπειδὴ γὰρ ἔδει καὶ εἰς τήνδε τὴν ἡπειρον διαβῆναι τὸν θεόν, διαβαίνει πρῶτον ἐνταυθοῖ καὶ τὴν πόλιν ὀρμητήριον ποιεῖται τῆς εἰς ἅπασαν τὴν ἡπειρον ὁμιλίας. καὶ γίγνεται τοῖς μὲν χρόνοις αὕτη δευτέρα τις ἀποικία δεῦρο ἐκ

τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν ἐξ Ἀρκαδίας τῶν ἅμα Τηλέφῳ, τῇ δὲ Ἀξίᾳ καὶ τῇ δυνάμει πολὺ πρεσβυτάτῃ πασῶν ἀποικιῶν. ἐστία γὰρ Ἀσκληπιοῦ τῆς Ἀσίας ἐνταῦθα ἰδρύθη, κάνταῦθα δὴ φρυκτοὶ φίλιοι πᾶσιν ἀνθρώποις αἴρονται παρὰ τοῦ θεοῦ καλοῦντός τε ὡς αὐτὸν καὶ μάλα ἀληθινὸν φῶς ἀνίσχοντος, καὶ οὔτε χοροῦ σύλλογος πρᾶγμα τοσοῦτον οὔτε πλοῦ κοινωνία οὔτε διδασκάλων τῶν αὐτῶν τυχεῖν, ὅσον χρῆμα καὶ κέρδος εἰς Ἀσκληπιοῦ τε συμφοιτῆσαι καὶ τελεσθῆναι τὰ πρῶτα τῶν ἱερῶν ὑπὸ τῷ καλλίστῳ καὶ τελεωτάτῳ δαδούχῳ καὶ μυσταγωγῷ καὶ ᾧ πᾶς ἀνάγκης εἴκει θεσμός, ἐγὼ μὲν οὖν καὶ αὐτός εἰμι τῶν οὐ δις βεβιωκότων ὑπὸ τῷ θεῷ, ἀλλὰ πολλοὺς τε καὶ παντοδαποὺς βίους βεβιωκότων καὶ τὴν νόσον κατὰ τοῦτο εἶναι λυσιτελῇ νομιζόντων, πρὸς δὲ καὶ ψήφους εἰληφότων· ἀνθ' ὧν ἔγωγ' ἂν οὐδὲ σύμπασαν δεξαίμην τὴν ἐν ἀνθρώποις λεγομένην εὐδαιμονίαν. οὐκοῦν οὐδὲ ἀλίμενα φῆσαι τις ἂν εἶναι τὰ τῇδε, ἀλλ' ἐκεῖνο ὀρθότατον καὶ δικαιοτάτον λέγειν, ὡς ἄρα οὗτος λιμένων ἀπάντων ὀχυρώτατος καὶ βεβαιοτάτος καὶ πλείστους δεχόμενος, καὶ γαλήνην πλεῖστον προέχων, ἐν ᾧ πᾶσιν ἐξ Ἀσκληπιοῦ τὰ ἐπίγνια τῆς σωτηρίας ἤρτηται. ^[5]

521 ὥστε τίς οὐκ ἂν τοσαύτῃ καὶ τοιαύτῃ πόλει συναιρόμενός τε καὶ συνευχόμενος καὶ πᾶν ὅσον εὐφημίας οἶός τ' εἶη νέμων σωφρονοίῃ; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι ὥσπερ αὕτη κοινὸν ἅπασιν ἀνθρώποις ἀγαθόν ἐστι τῇ δυνάμει τοῦ θεοῦ, οὕτω καὶ αὐτὴν δικαίως ἂν παρὰ πάντων κοινῆς εὐνοίας ἅμα καὶ τιμῆς τυγχάνειν. Εἶεν. ἀλλὰ τὸ τῆς Σμύρνης πρᾶγμα φαῦλόν τι καὶ τὸ τυχόν, ἢ τοιοῦτον οἶον πολλαχόθεν λαβεῖν εἶναι τὸ παράδειγμα· ἦν ὅσοι μὲν οὐκ εἶδον οὐδ' ἂν ἐφικέσθαι δυνηθεῖεν εἰκάζοντες, οἱ δ' ἰδόντες θεῶν ἔργον ἂν φῆσαιεν εἶναι, ὥσπερ Ὅμηρος ἔφη τὴν τοῦ Ἀχιλλέως ἀσπίδα Ἥφαιστου ποίημα εἶναι καὶ τὰς ἐν ἐκείνῃ δὴ πόλεις. πρόσσοψις μὲν ἐκ γῆς καὶ θαλάττης πολλὴν ἂν ἔριν παρασχοῦσα τοῖς τε εἰσπλέουσι καὶ τοῖς ἐξελαύνουσιν ὁπότεροι μᾶλλον ἤσθησαν αὐτῶν. ἀνέχει γὰρ ἐν πλαισίῳ, βάσιν μὲν τὴν ἡίονα ποιουμένη, κορυφὴν δὲ τὸ ἐπίπεδον τῆς ἄνω πλευρᾶς, ἐκ πεδίου τε καὶ τεμπῶν ὑψουμένη κατὰ μικρὸν ἀεὶ δι' ὁμοίου τοῦ σχήματος. ταῦτα δὲ οὐκ ὄψις ἄρ' ἦν μόνον, ἀλλὰ νικᾷ τᾶνδοθεν. ὅσος γὰρ κόσμος χρειᾶ συγκεκλήρωται σώματι μὲν λυσιτελεῖς ἀναπαύσεις ἔχων, ψυχῇ δ' ἐξουσίαν καὶ ῥαστώνην εἰς τοὺς προσήκοντας παρέχων πόρους, ἅπας συνελήλυθεν ἐξ ἱερῶν, ἐκ λουτρῶν, ἐκ λιμένων, ἐκ δρόμων. ὥστ' οὐδεὶς ἐστὶν ὅστις ἂν σχολάσειε μεγίστην αὐτὴν προσειπεῖν, τῇ περιουσίᾳ τοῦ κάλλους γεγοητευμένος. θάλαττα δὲ καὶ ποταμοὶ καὶ προάστεια ἀλλήλων τε καὶ τῆς πόλεως ἄξια, ὥσπερ οὐ τύχη μᾶλλον ἢ ψήφῳ τῇ πόλει συγκεκληρωμένα. φαίης ἂν τὸ τοῦ Σμυρναίου ποιητοῦ, Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος, ὅστις οὐ πρότερον τοῦ τῆς Σμύρνης κάλλους ἐρᾷ, ἔπειθ' οὕτως ὅτου δὴ τύχοι. τὸ δ' αὖ μέγιστον ἀπάντων καὶ ἐντιμώτατον εἶπεῖν, οἱ Μουσῶν καὶ Χαρίτων χοροὶ δι' αἰῶνος τὴν πόλιν ἐμβατεύοντες, δι' οὓς οὐχ ἡδίους μόνον, ἀλλὰ καὶ βελτίους πέφυκεν ἀπαλλάττειν τοὺς εἰσαφικνουμένους. ^[35]

522 ὥστε πῶς εἰκὸς, εἰ καὶ τὰ ἄλλα βελτίους γιγνόμεθα, περὶ ταύτην χεῖρους, ἀλλὰ μὴ βελτίους τοῖς δρωμένοις εἶναι, καὶ τὰς μὲν περὶ τοὺς λόγους ἐπιδόσεις τε καὶ διατριβὰς ἐν ἐκείνῃ μάλιστα πῶς ἅπασι γίγνεσθαι, ὅσα δ' εἰς εὐφημίαν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν λόγων χάριν ἔρχεται, μὴ ἐν πρώταις πόλεων ἐκείνῃ νέμειν; Φέρε δὴ καὶ τῆς τρίτης ὥσπερ εἰ σπονδῆς μνημονεύσωμεν· λέγω δὲ ἀριθμῷ τρίτην, οὐ τάξει τὰ νῦν· μὴ γάρ μοι ῥῆμα θηρεύων μηδεὶς εἰς τούναντίον ἀνθελκέτω τὸν λόγον. μέγιστον μὲν οὖν αὐτὸ τοῦτ' ἦδη περὶ αὐτῆς ἔξεστιν εἶπεῖν, τὸ δυοῖν μὲν οὐσῶν τούτων πόλεων, τοσοῦτων δ' αὖ καὶ τῶν περὶ αὐτῶν εἰρημένων ὄντων, λείπεσθαι τι καὶ περὶ ταύτης ἅμα τ' ἄλλοιόν εἶπεῖν καὶ οὐ χεῖρον εἰρησθαι. οἶμαι δὲ καὶ πάντας ὅσοι στηλῶν Ἡρακλέους ἐντὸς καὶ ποταμοῦ Φάσιδος, οἰκείουμένους τὴν Ἐφεσον ὀρθῶς ἂν διανοεῖσθαι, τοῦτο μὲν τῇ τῶν λιμένων κοινότητι, τοῦτο δὲ ταῖς ἄλλαις ἀπάσαις ὑποδοχαῖς. πάντες γὰρ ὡς εἰς πατρίδα αὐτῶν κομίζονται καὶ οὐδεὶς οὕτως ἀγνώμων οὐδ' οὕτως σφόδρα ὁμόσε τοῖς φανεροῖς ἰὼν, ὅστις οὐκ ἂν συγχωρήσειε ταμιεῖόν τε κοινὸν τῆς Ἀσίας εἶναι τὴν πόλιν καὶ τῆς

χρείας καταφυγὴν· οὐδέ γε οὕτω φιλαίτιος οὐδείς ὅστις ἂν μέμψαιτο ἐκείνης τῆς πόλεως τοὺς ὄρους. πολλὴ μὲν γὰρ εἰς μεσόγειαν ἀεὶ βαδίζοντι, πολλὴ δ' ἐπ' αὐτῆς τῆς θαλάττης, πανταχοῦ δὲ ἰκανὴ παρασχεῖν ἅπαντα ὅσων δεῖ πόλει, διαίταις τε ἀπάσαις ἀρκέσαι, ὅσας ἄνθρωποι διαιτᾶσθαι δύνανται καὶ προαιροῦνται. καίτοι πῶς εἰκὸς τὴν μὲν χρεῖαν κοινὴν ἅπασι τὴν παρ' αὐτῆς εἶναι, τὴν δ' εὖνοιαν μὴ κοινὴν αὐτῇ παρὰ πάντων ὑπάρχειν, καὶ τὸ μὲν εὐθνεῖν τὴν πόλιν πᾶσιν ὁμοίως διαφέρειν, μὴ συνεύχεσθαι δ' ἅπαντας ὁμοίως τὴν πόλιν εὐθνεῖν; καὶ κατὰ μὲν τοὺς χρόνους τοὺς Περσικοὺς τοσαύτην αἰδῶ παρὰ τῶν βαρβάρων ὑπάρχειν τῇ Ἀρτέμιδι, ἥνικα δ' αὐτός τε ὁ νεὼς μείζων ἢ πρόσθεν ἔσθηκεν, ἀρχὴ τε ἡ μεγίστη πασῶν καὶ ἅμα σεμνοτάτη καθέστηκε, μὴ καὶ ἐν τοῦτο ἐξαρκεῖν ὑπολαμβάνειν εἰς φιλίαν τῇ πόλει, τὴν τῆς θεοῦ τιμὴν, ἣν αὐτὴ τε τιμήσασα ἔχει τὴν πόλιν καὶ παρ' ἀνθρώπων αὐτὴν εἰκὸς ἐστὶ φέρεσθαι; καὶ μὴν αἱ μὲν δύο τῶν πόλεων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἄποικοι τῆς Ἀθηναίων πόλεως, ἦν οὐδ' ἂν εἰς αἰσχυνθείη δὴ που πρόσχημα παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ προσεῖπεν· ἥδη δὲ ἔχει τι καὶ αὕτη παραπλήσιον ταῖς Ἀθήναις αὐχῆσαι κατὰ τὴν τῶν αὐτοχθόνων ἀνδρῶν τε καὶ ἡρώων φορὰν· εἰ δὲ μὴ, ταύταις γ' ἔχει παραπλήσιον. ^[10]

523 καὶ γὰρ αὐτῇ τὰ τῶν ἀποίκων ἀπὸ αὐτοχθόνων ἐστὶ τῶν Ἀρκάδων. ὥστε καὶ τούτων εἰκὸς γινῶναι τε ἀλλήλας καὶ τιμῆσαι τὰ γινόμενα. εἶεν. ἃ μὲν δὴ κοινῇ τοῖς γένεσι τοῖς συντελοῦσι καὶ ταῖς πόλεσι ταῖς τοῦ πρωτείου ἀντιποιοιμέναις ἀποδοθῆναι προσῆκεν εἴρηται διὰ πάσης βραχύτητος, ὥς γ' ἐμοὶ φαίνεται, καὶ ἅμα οὐ τὰ φαιλότατα, ὥς ὑμεῖς ἐπεσημήνασθε· καὶ πολλὴ χάρις ὑμῖν ταῦτα γε δὴ δεξαμένοις εὐμενῶς. ἀκόλουθον δ' ἐμοὶ τε τὸν λοιπὸν λόγον προσθεῖναι τὸν τῆς παρακλήσεως, εἴπερ μὴ ψυχαγωγία τις ἔσεσθαι μέλλει μόνον τῆς ἀκροάσεως, ἀλλὰ τι καὶ χρεῖας προσέσται, ὑμῖν τ' ἐθελῆσαι καὶ τούτων μετὰ τῆς ὁμοίας ἀκοῦσαι γνώμης, ἵνα μὴ μόνον τῇ παραχρῆμα εὐφημίᾳ τετιμηκότες ἦτε τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ τῇ παρὰ πάντα τὸν χρόνον καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων μνήμῃ. Ἐγὼ γὰρ, ὦ ἄνδρες ἄριστοι τῶν τῆδε Ἑλλήνων, εἰ μὲν ἔμελλον ὑμῶν ἕκαστοι ταῦτα ἐφ' οἷς νῦν ἀγάλλονται προήσεσθαι τῇ πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπιεικείᾳ καὶ κοινότητι, οὐδ' ἂν αὐτὸς συνεβούλευον τὰ οἶκοι βλάπτοντας τὰ τῶν πλησίον κοσμεῖν. ὅτε δὲ ἐστὶ τοσαῦτα ἕκαστοις ἐφ' οἷς ὑπάρχει φιλοτιμεῖσθαι καὶ οὐδὲν ἔλαττον ἀνάγκη φρονεῖν ἀρετῇ χρωμένους εἰς ἀλλήλους, οὐχ ὁρῶ τίς ἔχει λόγον ἢ διαφορὰ, ἀλλὰ καὶ τούναντίον εἴποισ' ἂν ἅπαν τούτου, βουλομένων μὲν εἶναι σώζειν τὴν ἑαυτῶν φιλοτιμίαν, πράως τοῖς ἄλλοις ὁμιλεῖν, ἐπηρεαζόντων δὲ τοῖς ὑπάρχουσιν εἰς ἔριν καὶ φιλονεικίαν ἐξάγειν. ἐν μὲν γὰρ τῇ ὁμοιοῖα καὶ ἐτέρους ἔστιν ἐπαινεῖσαι καὶ τὰ ἑαυτῶν ἀκούειν ἐπαινούμενα, ἐν δὲ τῷ διαστήναι κακῶς ἐτέρους εἰπόντας ἀντακοῦσαι κακῶς αὐτοὺς καὶ ἃ μὴ προσῆκεν. ^[35]

524 ὥσθ' ὅσῳ τις μᾶλλον ἐπαινεῖσθαι βούλεται καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀπολαύειν πλεονεκτημάτων, τοσοῦτῳ μᾶλλον τῶν ἴσων ὑπαρκτέον αὐτῷ καὶ ταῖς ἐπιεικείαις χρηστέον. ἀλογώτατον δ' ἂν εἴη πάντων ἄχθεσθαι μὲν τοῖς ἐτέρων ἀγαθοῖς, λυμαίνεσθαι δὲ τοῖς ἑαυτῶν, καὶ μᾶλλον δυσχεραίνειν εἴ τις καὶ ἕτερος τὰ εἰκότα τιμήσεται ἢ εἰ τῶν προσηκόντων αὐτὸς παρὰ πάντων ἐκόντων μὴ τεύξεται. καὶ μὴν ἅμα τε ἀχθεσθήσεται τοῖς ἐτέρων ἀγαθοῖς καὶ δῆλος ἔσται φθονῶν. τοῦτο δὲ οὐ τοῦ κρείττονος οὐδαμῶς. ἄξιον τοίνυν κάκεῖνο ἐνθυμηθῆναι, ὅτι ταυτὶ μὲν ἅπαντα ὅσα μικρῷ πρόσθεν διήειμεν καὶ ὅσα τοιαῦτα ἂν εἴποι τις, οἷον κάλλη δημοσίων οἰκοδομημάτων καὶ μεγέθη περιβόλων, καὶ κεῖσθαι καλῶς καὶ χρήμασιν ἰσχύειν ἐγγεῖοις ἢ ναυτικοῖς, καὶ πάνθ' ὅσα τούτου τοῦ γένους ἔχεται, τύχης ἂν τις φήσειεν εἶναι, τῆς καὶ διδούσης ἕκαστα τούτων καὶ παραιρουμένης ἥνικ' ἂν αὐ καὶ τοῦτο βουλευθῇ· ἡ δὲ τῆς ὁμοιοῖας προαίρεσις καὶ τὸ χρῆσθαι τὰ πρέποντα ἀλλήλοις αὐτῆς τῆς γνώμης τῶν οὕτω διακειμένων ἐστίν. ὥστ' οὐχὶ τοσοῦτον εἰκὸς τοὺς ἐκείνῃ προέχοντας φρονεῖν, ὅσον τοὺς κατὰ ταῦτα νικῶντας. καὶ μὴν ἐκεῖνα μὲν ἔξεστι μὴ πάντων ἐφεξῆς εἶναι φῆσαι, ἀλλὰ τῶν

κατασκευασαμένων καὶ παρ' ὧν ἕκαστα παρειλήφαμεν, οἱ μὲν κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, οἱ δ' ὕστερον γενόμενοι. τὸ δ' εὖ βουλευέσθαι καὶ σωφρονεῖν ἅπαντός ἐστι δὴ πού τοῦ βουλομένου τοῦτο ἑαυτῷ παρεῖναι. χρὴ δ' ὥσπερ οἰκίαν ἄριστα κατεσκευάσθαι κρίνομεν οὐχ ἥτις ἂν ὡς κάλλιστα λίθων ἔχη, ἀλλ' ἥτις ἂν μιᾷ γνώμῃ μάλιστα οἰκῇται, οὕτω καὶ πόλεις ἄριστα νομίζειν οἰκεῖν αἵτινες ἂν ταυτὸν φρονεῖν ἐπίστωνται. δεινὸν γὰρ ἢ στάσις πανταχῇ καὶ θορυβῶδες καὶ τῇ φθόρῃ παραπλήσιον. ἔλκει γὰρ ἀπάσας τὰς δυνάμεις καὶ προσπεφυκὸς ἐκμυζεῖ καὶ κενοὶ καὶ οὐ πρότερον παύεται πρὶν ἂν ἐκτρίψῃ παντελῶς, ὑπηρέταις αὐτοῖς καθ' ἑαυτῶν χρησάμενον τοῖς νοσοῦσιν. Ἀλλὰ μὴν ὅτε καὶ παντὸς ἔθνους τοῦτο σχῆμα κάλλιστον καὶ αὕτη σωτηρία βεβαιωτάτη, δῆλον δὴ πού τοῦθ' ὅτι καὶ πόλεις καὶ σύντρες καὶ συμπλείους τῶν εἰς ταυτὸν τελουσῶν εἰκὸς ἔχεσθαι τούτου. ^[35]

525 οὐ γὰρ δὴ πού ἄ γε κοινῇ πάσαις ταῖς ἐν τῷ ἔθνει συμφέρει, ταῦτ' ἐνίαις αὐτῶν οὐχὶ τὸν αὐτὸν ἔχει λόγον. οὐ γὰρ εἰ τοῦ πρωτεύειν ἀντιποιοῦνται, τοῦτο βελτίω τι τὴν στάσιν ποιεῖ, ἀλλ' ἐνταῦθα δὴ καὶ τὴν ὑπερβολὴν εὖροι τις ἂν. εἰ γὰρ ἂ μὴδὲ τοῖς τυχοῦσι [μὴδὲ τοῖς φαυλοτάτοις] ἐπιβάλλειν μὴδ' ἂν εἷς φήσῃ, ταῦθ' οἱ προέχειν ἀξιοῦντες ἑαυτοῖς ἡγήσονται προσήκειν, καὶ μὴ καθ' ὅσον δύνανται φυλάσσονται, πῶς οὐ προσθήκην ἢ κατηγορίαν λαμβάνει, ἢ πῶς οὐχ ἕτερον μὲν ἐστὶν ὃ βούλονται, ἕτερον δ' ὃ κατασκευάζουσι; βούλονται μὲν γὰρ εὐδοκιμεῖν ὡς ἄριστοι δὴ πού, φαίνονται δ' ἂν οὕτω γε ἐξ ἴσου τοῖς κακίοις διακείμενοι. οἶμαι δ' ὥσπερ τοὺς στρατηγούς πᾶς τις ἂν ἀξιώσειε μάλιστα μὲν βελτίους εἶναι τῶν στρατιωτῶν, πάντως δὲ μὴ χεῖρους, οὕτω καὶ τὰς πόλεις αἷς τὸ προβουλεύειν ἀνάκειται μὴ χεῖρον τῶν φαυλοτέρων καὶ τῶν πολλῶν φρονεῖν. ὥσπερ τοίνυν εὐταξία καὶ κόσμος οὐ τοῖς μὲν στρατιώταις ἐπιτήδειον, στρατηγοῖς δὲ ἄτιμον οὐδὲ ἄχρηστον ὑπάρχει, ἀλλ' εἴπερ οἱ πολλοὶ παρέξουσιν ἑαυτοὺς ἐν τῷ τεταγμένῳ, δεῖ τοὺς ἡγουμένους αὐτοῦ τούτου πρῶτον αὐτὸ ἡγεῖσθαι, ὡς ἐκεῖνό γε ἀμήχανον, στρατηγῶν στασιαζόντων καὶ τεταραγμένων πρὸς ἀλλήλους στρατεύμα μιᾶς γνώμης γενέσθαι, οὕτω καὶ τῶν πόλεων χρὴ νομίζειν μάλιστα προσήκειν σωφρονεῖν αἵτινες ἀντὶ τοῦ κοινοῦ σχήματός εἰσιν ἅπασι τοῖς ἐν τῷ γένει. θαυμάζω δ' εἰ πολέμου μὲν ἦκοντος πᾶς τις ἂν αὐτοῦ κέρδος ἡγοῖτο ὡς μετὰ πλείστων καὶ γενναιοτάτων συμμάχων κινδυνεύειν, ἐξὸν δ' ἀκινδύνως τὰ ὑπάρχοντα καρποῦσθαι, εἰ μετ' ἄλλων ὑπάρξει, ζημίαν λογίζεται, καὶ μὴδ' ἐκεῖνο ἐνθυμηθήσεται, ὅτι ὅσῳ ἂν μειζόνων ἑαυτὸν ἀξιοῖ, τοσούτω μᾶλλον εἰκὸς ἐστὶ καὶ τοῖς ἄλλοις χρηστὰ τὰ πράγματ' εἶναι συμβούλεσθαι· ὡς τὸ μὲν τῶν οὐδενὸς ἀξίων ἔμπροσθεν εἶναι σεμνὸν οὐδὲν, ἢ δὲ πρὸς τοὺς ἐλλογίμους ἄμιλλα κατ' ἀμφοτέρ' ἀσφαλές. καὶ γὰρ νικῶντι καλὸν τὸ σχῆμα τῆς φιλοτιμίας, κἂν ἄλλο τι συμβαίνει, πάρεστιν ἢ παραμυθία. ^[35]

526 ἔξεστι δὲ καὶ τῶν Ὀμήρου μαθεῖν. ἐπειδὴ γὰρ κοινότατος ὁ ποιητής, οὐ χεῖρον κἀκεῖνῳ πρὸς γε τὰ τοιαῦτα προσχρῆσθαι. ἐκεῖνος γὰρ τοὺς τε ἥρωας ἅπαντας ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐπαινεῖ καὶ τοὺς ἐναντιωτάτους ἀλλήλοις, ἡγούμενος μείζω τοῖς κρατήσασιν αὐτῶν οὕτως ἂν γίγνεσθαι τὴν δόξαν. καὶ τὰς πόλεις καταλέγων ἄλλας ἄλλον κεκόσμηκε τρόπον, πάσας δ' εἰς ὅσον οἶόν τε ἦν, ὃ τι καὶ μικρὸν ἔχοι τιμῆσαι τινα αὐτῶν οὐδαμῇ προἰέμενος. ἐλαφρὰ γὰρ, φασὶ, χάρις ἢ τῆς εὐφημίας. ὥστε μὴδὲ τοὺς ἐχθροὺς δεῖν ἀποστερεῖν τοῦ τοιούτου χρηστοῦ γέ τι πράξαντας θεῶν τινος εἶναι παραίνεσιν Ἡρακλεῖ Πίνδαρος, οἶμαι, λέγει. οὕτω φύσει θεῖόν τι χρῆμα τὸ τῆς εὐφημίας, καὶ οὐκ ἐπειδὰν τῶν ἱερῶν μέλλωμεν κατάρχεσθαι, τότε ἔχει μόνον καιρὸν, ἀλλὰ κἂν τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων. τοὺς δ' εἰς ὅσον ἔξεστι χρωμένους αὐτῇ κεχαρισμένως ἂν τοῖς θεοῖς ποιεῖν σύμβολον ἢ τε τοῦ κήρυκος αὕτη φωνὴ καὶ ἡ τῶν ἱερέων, ἐπειδὰν τάγαθὰ τοὺς θεοὺς αἰτῶμεν, γιγνομένη. ὥσθ' ὅτε τῇ τῶν ἀγαθῶν αἰτήσῃ προσήκει τοῦτο τὸ εἶδος τῶν λόγων, εἰκὸς δὴ πού καὶ καθάπαξ αὐτὸ τιμῶντας βέλτιον πράττειν ἂν οἶεσθαι καὶ τῆς βελτίονος μοίρας σώζειν πρᾶγμα. εἰ δ' αὖ τοῦθ' οὕτως ἔχει, πῶς οὐ φευκτὸν καὶ

κατὰ τοῦτο ἢ στάσις; ὥς οὐκ ἔσθ' ὅ τι μᾶλλον ἐναντίον εὐφημίας τούτου τοῦ κακοῦ· δυοῖν γὰρ ἐν ἀντίκειται τοῖν καλλίστοις. οὔτε γὰρ λέγειν τὰ βέλτιστα οὔτε πράττειν ἑᾶ, ἀλλὰ βλασφημίας μὲν ἀντ' εὐφημίας, δυσπραξίας δὲ ἀντ' εὐτυχίας φέρει. οὕτως οὐ μὲν εὐφημία, καὶ εὐπραξία, οὐ δὲ στάσις, οὐδέτερον σώζεται. Καὶ μὴν ὁ μὲν οὐδαμῶς ἀξιῶν καθαιρεῖν τοὺς πλησίον θαρρῶν ἑαυτῷ δοκεῖ ποιεῖν τοῦτο, ὥς οὐδὲν ἂν αὐτός γε ἐλάττων ταύτῃ νομισθεῖς, ὁ δὲ τὴν εἰς ἑτέρους ἐπήρειαν κέρδος ἑαυτοῦ ποιούμενος χωρὶς τῆς ἄλλης κακίας ὑποπτον ἑαυτὸν καὶ περὶ ὧν ἐρίζει καθίστησιν, ὥς οὐδὲν ἔχων εἰπεῖν τοσοῦτον ὅσον βούλεται. ^[35]

527 ὥστ' οὐδ' ὅστις ἂν μόνον εἶπε τὴν αὐθάδειαν ὑποκοριζόμενος ἀνδρείαν, δόξειεν ἂν τοιοῦτος εἶναι, ἀλλὰ πᾶν τούναντίον φόβῳ τῷ περὶ τῶν ὑπαρχόντων. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι τὸ τὴν νόμιμον καὶ γιγνομένην μάχην ἀφέντας τὸν ἕξωθεν τρόπον κακοურγεῖν οὐ πάνυ θαρρύντων ἐστὶν ἑαυτοῖς, οὐδ' ἡγουμένων οἷόν τε εἶναι νικᾶν ἐκ περιουσίας, οὕτω κἂν τοῖς πράγμασιν ἢ παρὰ καιρὸν ἔρις καὶ τὸ τοῦ προσήκοντος ἕξω σχήματος ἡττωμένων τοῖς ὅλοις εἶναι δοκεῖ. ὥστε οὐ φθόνου μᾶλλον, ἀλλὰ καὶ φόβου καὶ ὕβρεως καὶ ἀνοίας καὶ συλλήβδην εἰπεῖν ἀπάσης κακίας ἐστὶν ἡ στάσις αἰτία, καὶ τῇ προσηγορίᾳ ἀπάντων ἐναντιώτατα ἔχει, ἣν ὑμεῖς περὶ πρωτείων αὐτοῖς τέθεισθε. χωρὶς δὲ τούτων τὸ μὲν πρὸς τοὺς ἄλλοφύλους ἐθελέχθως καὶ φιλονείκως ἔχειν τάχ' ἂν τις εἴη συγγνώμη, τὸ δὲ πρὸς αὐτοὺς οὕτως ἀπίστως καὶ στασιαστικῶς διακεῖσθαι οὔτε γνώμης ἀγαθῆς οὔτε τύχης οὐδ' ἂν εἷς φήσειεν εἶναι. ἔχοιτε δ' ἂν ἐξετάσαι παραδείγματα τοῖς ἤδη συμβεβηκόσι χρώμενοι. καὶ γὰρ εἰ μὴ ὅμοια τὰ πράγματα μὴδ' οἱ καιροὶ παραπλήσιοι, τό γε εὖ φρονεῖν αἰεὶ πως ταυτὸν ἐστίν. ἀνενέγκατε τοίνυν ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ καὶ ἀποίκους τῶν Ἑλλήνων τῶν ἐκεῖ συμβέβηκε σχεδὸν ἅπασιν ὑμῖν εἶναι —λέξω δὲ οὐδὲν καινὸν, ἀλλ' ἃ πάντες ἐπίστασθε— τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Ἀθηναίους. ἐκεῖνοι γὰρ μέχρι μὲν ταυτὰ ἐφρόνουν καὶ μίαν γνώμην εἶχον περὶ τῶν πραγμάτων, ζηλωτοὶ μὲν αὐτοὶ πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν ἦσαν, πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων ἀγαθῶν ἀλλήλοις τε καὶ τῶν ἄλλων τοῖς δεηθεῖσιν ἑαυτῶν αἵτιοι· καὶ συστάντων ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας ἀπάντων ὥς εἰπεῖν ἀνθρώπων, ὥστε τὴν μὲν θάλατταν ἐμπλησθῆναι τριήρων, τὴν δὲ γῆν πεζῶν, εἶναι δὲ τὴν προσδοκίαν τῶν κακῶν ἐν κέρδους μέρει τῷ μὴ αὐτὰ γέ πω παρῆναι, οὐκ ἠπόρησαν ὅ τι χρήσονται, ἀλλὰ ἀκούοντες μὲν γῆν καὶ θάλατταν μεταβάλλοντα εἰς ἄλληλα, ἀκούοντες δὲ ἥλιον κρυπτόμενον τοῖς τοξεύμασι, καὶ ποταμοὺς ἐπιλείποντας πίνουσι τοῖς ἐπιούσι, καὶ ἔθνη καὶ πόλεις ὅλας ἀναλίσκομένας εἰς δείπνου λόγον τῷ βασιλεῖ· πρὸς δὲ τούτοις τοῦ θεοῦ τοὺς θεωροὺς τοὺς εἰς Δελφοὺς ἀφικομένους ἐξελαύνοντος μετ' ἀπειλῶν δεινῶν καὶ φόβων οὐκ ἐξεπλάγησαν, οὐδ' ἡττήθησαν τῶν ἐπιόντων πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ μέρους τῆς Ἑλλάδος οὐκ ὀλίγου νοσήσαντος, καὶ τῶν μὲν εὐπρεπῶς ἐκποδῶν στάντων, εἰ δὲ τοῦτό γε εὐπρεπῶς δεῖ καλεῖν, τῶν δὲ ἐκ τοῦ φανεροῦ μηδισάντων, ἔδειξαν ὅσου τινὸς ἄξιον εἶη πρᾶγμα αἰ πρώται πόλεις ταυτὸν φρονήσασαι. ^[5]

528 ἰσχύοντες γὰρ οἱ μὲν ταῖς ναυσὶν, οἱ δὲ τῷ πεζῷ, πρῶτον μὲν τὴν ἀπ' ἀμφοῖν ὠφέλειαν κοινὴν ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησι παρέσχοντο, ἔπειθ' ὁ πολλῷ μειζόνως ἂν τις ἀγασθῇ, οὐ γὰρ διείλοντο τὴν ἡγεμονίαν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ πόλις μία ἄμφω ταῦτα παρείχετο, τὴν μὲν προθυμίαν κοινὴν, τὴν δὲ ἡγεμονίαν μίαν ἡξίωσαν ποιήσασθαι. καὶ οὐδὲν γε ἔλαττον ἐνέγκασθαι συνέβη τοῖς παραχωρήσασιν αὐτῆς ἢ τοῖς ἀξιοθεῖσιν, οὐδ' ἀτιμοτέρου γενέσθαι λόγου οὔτε ἐν τῷ παραχρήμα τοῖς Ἑλλησιν οὔτ' ἐν τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις. ἀλλ' ἔδοξαν οἱ γε Ἀθηναῖοι δύο ἡγεμονίας τότε τοῖς Ἑλλησιν ἡγήσασθαι, τὴν μὲν τῆς παρασκευῆς τῆς ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τὴν δὲ τῆς ἐπιεικειᾶς τῆς πρὸς ἀλλήλους, οἵτινες τῶν συμπασῶν τριήρων τῷ δύο μέρη μόνον πληροῦντες Λακεδαιμονίοις οὐδ' εἰς δέκατον τελοῦσιν ἑαυτῶν παρείσαν ἡγεῖσθαι, νομίζοντες εἰ μὴ πρότερον τὴν ὁμόνοιαν τὴν πρὸς ἀλλήλους παράσχοιντο, οὐδ' ἂν δις τοσαύτας γενομένας τὰς ναῦς οὐδὲν ὠφελῆσαι τὰ πράγματα. οὕτω δὲ

ὁμιλήσαντες ἀλλήλοις καὶ πάντα κοινωσάμενοι καὶ τοὺς αὐτοὺς ὄρους θέμενοι τοῦ συμφέροντος, ἐξείλοντο μὲν αὐτὰς τὰς Ἀθήνας ἐχομένας ἤδη καὶ οἰκουμένας ὑπὸ Περσῶν, ἔρρυσαντο δὲ τὴν Ἑλλάδα ὑποβρύχιον φερομένην καὶ μικροῦ δέουσαν ἤδη πᾶσαν οἶχεσθαι, γῆν δὲ καὶ θάλατταν ἐκόσμησαν πεζομαχίαις καὶ ναυμαχίαις, ὅσον εὗχοντο νικῶντες. τὸν δ' ἐξισοῦντα τῇ τοῦ Διὸς ἀρχῇ τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τοσοῦτον δέους καὶ ταπεινότητος κατέστησαν ὥστ' ἀναπηδήσας ἐκ τοῦ θρόνου φεύγων ὥχετο γῆν πρὸ γῆς, ἐτέραν δὲ φυγὴν ἔφευγον αἱ νῆες πρὸς τὴν Ἀσίαν ἄνω. ^[35]

529 τροπαίων δὲ τρόπαια ἐξήπτετο καὶ βωμοὶ Διὸς ἐλευθερίου καὶ τρίποδες κοινοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐν Δελφοῖς καὶ ἀναθήματα καὶ δεκάται καὶ κόσμοι τῶν πόλεων καὶ πᾶσα ἐπίδοσις καὶ τοιαῦτα ἐπεχωρίασε πράγματα. καὶ οἱ μὲν γε τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἑλλήνων μετελάμβανον, ἀνθ' ὧν τότε εἶξαν ἐν καιρῷ, παρ' ἐκόντων αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων εὐρόμενοι τὸν αὐτὸν τρόπον ὄνπερ αὐτοὶ τόθ' ἐκόντες παρεῖσαν, οἱ δ' αὖ τὰς ὁμοίας ἀπεδίδουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ οὔτε ἐκώλυσαν οὔτε ἡμφεσβήτησαν, ἀλλ' ἡγησάμενοι βελτίους ἑαυτῶν εἰς τὰς ναυτικὰς καὶ τὰς ὑπερορίους ἀποδημίας, τοὺς παρ' αὐτῶν ἄρχοντας καταλύσαντες ἐκείνοις ἐπέτρεψαν ἡγεῖσθαι. ἐκ δὲ τούτου Σηστός, Ἰωνία, Κύπρος, Εὐρυμέδων, ἀμφοτέρω κοσμούμενος κατάλογος νικῶν ναυτικῶν τε καὶ πεζῶν ἐφαμίλλων πάνθ' ὥς ἔπος εἰπεῖν τὰ κάλλιστα συνείρετο, ἀντανεχώρουν δὲ οἱ βάρβαροι, δεσπότης τοὺς Ἕλληνας ἑαυτῶν ἀντὶ τοῦ βασιλέως νομίζοντες. Ταῦτα μὲν δὴ τὰ τῆς ὁμονοίας αὐτῶν, κοινὰ μὲν ἀμφοῖν, κοινὰ δ' ἅπασιν ὧν ἡγοῦντο ἀγαθὰ. ἐπεὶ δ' ἐστασίασαν περὶ τῆς ἡγεμονίας καὶ τὴν ἐπιείκειαν νομίσαντες ἀνανδρεῖαν, τὴν αὐθάδειαν ὡς ἀρετὴν ἐτίμησαν, δημαγωγοὶ δὲ καὶ προστάται παρ' ἀμφοτέροις ἀντὶ τοῦ προῖδόντες τὸ μέλλον διακωλύειν καὶ παραμυθεῖσθαι τὰ πλήθη παρώξυνον καὶ συνέκρουον τὰς πόλεις, τῆς καθ' ἡμέραν ἡδονῆς ἅπαντα τὸν ὕστερον χρόνον πωλοῦντες· ἀνείπε μὲν ὁ κήρυξ ὁ Σπαρτιάτης, ὥσπερ ἐκ θεῶν του καταπεμφθεὶς, ὅτι ἐκείνη ἡ ἡμέρα μεγάλων τοῖς Ἕλλησι κακῶν ἄρξει· ταῦτα δ' οὐκ εἰς μακρὰν ἐτελεῖτο. οἱ μὲν γὰρ ἀήττητοι καὶ ἀπόρητοι δοκοῦντες εἶναι ζῶντες ἤγοντο αὐτοῖς ὅπλοις, καὶ περὶ σπονδῶν ἐδέοντο, ἐξὸν αὐτοὺς ἐξ ἀρχῆς εἰρήνην ἄγειν πείσαι· οἱ δὲ τοσοῦτον ἐκείνων ὑπερσχόντες ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ καὶ τοῖς Ἕλλησι πρότερον τῆς ἐλευθερίας αἵτιοι καταστάντες δευτέρου πολέμου συστάντος πάλιν ἐξῆς τοῦ Δεκελικοῦ, καὶ πρὸς ἀπάσας πείρας προελθόντες, ἃ μὴδ' εἰπεῖν ἔστ' ἀδακρυτὶ, ταῦθ' ἐωρῶντο πάσχοντες, ἕως τὰ τε τεῖχη ταῖς ἑαυτῶν χερσὶ κατέσκαψαν καὶ τῆς ἡγεμονίας ἀπάσης ἀπέστησαν. ^[30]

530 φυγὰς δὲ καὶ σφαγὰς κοινὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ πανωλεθρίᾳ πράγματα ἀπολλύμενα οὐδ' ἂν εἰς λέγων ἐφίκοιτο. εἶχον δὲ τὴν ἀρχὴν ἑκατέραν ἤδη Λακεδαιμόνιοι, καὶ χρόνου βραχέος διελθόντος ἐξέπιπτον μὲν ἐκ τῆς θαλάττης, κατεπατοῦντο δὲ ἐν τῇ γῇ, καὶ παρέρχεται τρίτη πόλις ἀμφοτέρους, ἡ Θηβαίων. καὶ τινα ἦνθησε χρόνον ἐν τοῖς Ἕλλησιν ὑπερφυῶς· ἀλλὰ γὰρ οὐδ' αὐτὴ ἄρα ἐν καλῷ τῆς ὁμονοίας καὶ τοῦ σωφρονεῖν ὤκεῖτο, ἀλλ' ἅμα τε ἀνῆει καὶ ἀνταφῆρει πάλιν. ὥς δ' ἐγένοντο τρεῖς αἱ πόλεις καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ μὲν ἠττίκιζον, οἱ δ' ἐλακῶνιζον, οἱ δὲ Θηβαίους ἐθαύμαζον, κοινὸν δὲ οὐδὲν ἦν οὐδὲ γνώμη καὶ λογισμοῖς διοικούμενον, εὐθὺς μὲν πόλεμοι Φωκικοὶ καὶ περὶ τὴν Πυλαίαν ταραχαὶ καὶ πράγματα αἰσχύνην ἔχοντα ἀλλήλοις ἐπέβαλλεν, ἡ δὲ τελευταία μοῖρα τῶν Ἑλλήνων ἤδη Φίλιππος ἡγεμὼν καὶ Ἀντίπατρος κύριος. τὸν γὰρ Ἀλέξανδρον ὑπερβήσομαι. πάντα δὲ ἐκεῖνα ὥσπερ ὕδωρ κατὰ γῆς ἔδω, μικρὸν δὲ λείψανον τῆς Ἑλλάδος εἰς ὑμᾶς ἀγαπητῶς ἀφίκετο ἀρετῇ τῶν νῦν ἀρχόντων ἀναληφθέν. ἄρα μικρὸν τι καὶ λῆρον τὸ διάφορον τῆς στάσεως ὑμῖν παρὰ τὴν ὁμόνοιαν φαίνεται; εἰ δ' αὖ βούλεσθε τοὺς Ἀθηναίους ἐφ' αὐτῶν θεωρῆσαι, οἱ τῶν μὲν βαρβάρων ἐπιόντων ἐξ ἴσου πολιτευθέντες τοσοῦτον ἀπάντων διήνεγκαν, ἐν δὲ τῷ πρὸς Πελοποννησίους πολέμῳ πάντα τᾶλλα ἐνεγκόντες, συμφορὰς ἐν Σικελίᾳ, συμμάχων

ἀποστάσεις, Κῦρον, βασιλέα, πάντας ἀνθρώπους ἀνταγωνιστὰς, ὅφ' ἐνὸς τούτου μόνον ἐξηλέγχθησαν τοῦ διαστήναι καὶ οὐ πρότερον τῶν πολεμίων ἡττήθησαν πρὶν ἑαυτῶν οὐκ ἐβουλήθησαν. ἔλθόντες δ' εἰς τοῦτο τύχης ὥστε ὃ γε δῆμος φεύγων ὥχeto, ἐπειδὴ κατελθόντες ἐψηφίσαντο μὴ μνησικακεῖν, ἄριστά τε ἤκουσαν καὶ πάλιν ἦσαν μικροῦ δεῖν ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς. Οὕτω καὶ ἔθνεϊ κοινῇ καὶ πόλεσι ταῖς προεστώσαις καὶ καθ' ἑαυτὴν ἐκάστη πόλει μεγάλων ἀγαθῶν ἢ πρὸς ἀλλήλους φιλία καὶ ὁμόνοια, καὶ τούναντίον ἢ στάσις κακῶν τῶν ἐσχάτων αἰτία πέφυκε γίγνεσθαι. ^[30]

531 οὐ γὰρ ἔστι γνώμη δυσκόλῳ χρωμένους εὐκόλῳ πειρᾶσθαι τῶν πραγμάτων. εἰ δ' ὅτι μηδεὶς νῦν πόλεμος πάρεστι, φλυαρίαν τις ἡγεῖται ταῦτα, αὐτὸς ἀγνοεῖ ληρῶν. ἔχει γὰρ οὕτως, οἶμαι· ὁπότεν μὲν πόλεμος παρῇ, τοῖς τοῦ πολέμου πράγμασιν ἢ στάσις λυμαίνεται, εἰρήνης δ' ὑπαρχούσης τοῖς τῆς εἰρήνης ἀγαθοῖς ἐχθρόν ἐστι. βλάπτειν μὲν γὰρ αἰεὶ πέφυκεν, ἡ δὲ βλάβη πρὸς τοὺς καιροὺς ἀπαντᾷ. πάντων δ' ἀτοπώτατον τοῖς μὲν ἡγεμόσι χάριν μεγίστην ἔχειν, ὅτι τῶν τοῦ πολέμου κακῶν ἀπαθείς ὑμᾶς φυλάττουσιν, αὐτοὺς δὲ ὁ πολλῷ μείζον κακόν ἐστι τοῦ πολέμου, τοῦθ' ἐκόντας αἰρεῖσθαι. τοσοῦτῳ γὰρ στάσις πολέμου χαλεπώτερον, ὅσῳ πόλεμος μὲν ἐξ ὁμονοίας κατορθοῦται, εἰρήνη δὲ στάσει διαφθείρεται, καὶ πολέμου μὲν πολλάκις οὐδὲν ἐστ' ἀπολαῦσαι δυσχερὲς, εἰρήνης δὲ οὐδὲν χρηστὸν, ἂν στάσει χρηται. καὶ μὴν στάσις μὲν εἰρήνην λύει, πόλεμος δὲ στάσιν ἔστιν ἥ· τοσοῦτῳ πόλεμος στάσεως αἰρετώτερος· ἀρχὴν δὲ οὐ μὲν ἔνι στάσις, ἐνταῦθα καὶ πόλεμος καὶ πρὸς αὐτοὺς, οὐ δ' ἔννομος πόλεμος, ἀπλοῦς ἅμα καὶ ῥάων ὁ κίνδυνος. καὶ μὴν περὶ πολέμου μὲν ἀμφοτέροις τοῖς λόγοις ἔξεστι χρήσασθαι, καὶ ὡς δεῖ ποιεῖσθαι καὶ ὡς μὴ, στάσιν δὲ οὐδεὶς πώποτε τετόλμηκεν εἰπεῖν ὡς βέλτιον εἰ συμβαίη, οὐδέ γε ὡς, εἰ συμβαίη, βέλτιον μένειν. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν πολέμων λέγουσιν ὡς οὐ χρή καταλύεσθαι, ὑπὲρ στάσεως δ' οὐδεὶς πώποτε ἐκ τοῦ εὐθέος εἶπε τὸ μὴ δεῖν ὡς τάχιστα παύεσθαι· εἰκότως. πόλεμοι μὲν γὰρ ἤδη καὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας δόξαν ἤνεγκαν τοῖς ὑποστάσι καὶ μείζους ἐξ ἐλαττόνων ἐποίησαν καὶ τὴν γ' εἰς τὸν ὕστερον χρόνον ῥαστώνην παρεσκεύασαν. τὸ γὰρ τοῖς ὅπλοις κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν ἥκιστα εὐκαταφρονήτους, οἶμαι, ποιεῖ, τοῦτο δὲ οὐ μικρὰ μερὶς εἰς τὸ τὴν αὐτῶν ἀσφαλῶς οἰκεῖν. ^[30]

532 ἡ δὲ στάσις πάντων τῶν αἰσchrῶν καὶ κακῶν ὥσπερ κεφάλαιόν ἐστι, καὶ μὴ ὅτι τῶν ἄλλων εἶναι κρείττους, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὺς ἑαυτοῖς ὁμοιοῦσθαι. μὴ γὰρ εἰ μηδὲν ἀνήκεστον νῦν γίγνεται, μηδὲ γὰρ γένοιτό ποτε ὧ Ζεῦ καὶ θεοῖ, ἀλλὰ τοι τῶν γε πονηρῶν καρπῶν οὐδὲ τὸ σπέρμα φασὶ δεῖν σώζειν. πιστεύειν δὴ χρή καὶ Ὅμηρον ἀληθῆ λέγειν, ὡς ἄρα ἔρις ἄρχεται μὲν ἐξ ὀλιγίστου, προέρχεται δὲ ἐπὶ μήκιστον. ἄνευ γὰρ τοῦ πᾶσαν αὐτῷ τὴν Ἰλιάδα εἰς τοῦτο αὐτὸ συγκεῖσθαι καὶ στάσεως εἶναι κατηγορίαν ἅπαν τὸ ποίημα, λέγει δὴ που καὶ διαρρήδην εἰς τὴν Ἑριν ταυτὶ τὰ ἔπη· Ἡ ὀλίγον μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει. ἐγὼ δ' οὐρανοῦ μὲν ψαύειν ἔριν οὐκ ἔχω ὅπως συγχωρῶ· δεινὰ γὰρ αἰ Διὸς, οἶμαι, πύλαι κλεῖσαι πάροδον παντὶ νοσήματι· τοσοῦτον δ' ἂν ἔχοιμι δισχυρίσασθαι ὅτι ἥκιστα δὴ τοῦτο τῶν ἀνθρωπειῶν περιγραπτὸς ἔχει τοὺς ὅρους. Ὅλως μὲν οὖν οὐδὲν, οἶμαι, χρή τοσοῦτον ἄθλον νομίζειν οὐθ' ὑπὸ γῆς οὐτ' ἐν φανερῷ κατακείμενον ὥστ' ἀξιόχρεων εἶναι μανίας τοσαύτης· εἰ δ' ἄρα δεῖ καὶ τοῦτ' εἰπεῖν, ἐνθυμεῖσθ' ὅτι τοῖς Λακεδαιμονίοις τότε καὶ τοῖς Ἀθηναίοις καὶ πρὸς γ' ἔτι Θηβαίοις ἦν τι σχῆμα τῶν πρὸς ἀλλήλους πραγμάτων. προστασία γὰρ τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ δοκοῦν ἑαυτοῖς προστάξει κυρίους εἶναι καὶ παρ' ἐκείνους ἰέναι τοὺς δεομένους, καὶ χρημάτων δὴ σύλλογοι καὶ πολλὰ τοιαῦτα ὑπῆρχεν ὥσπερ ἀφορμὴ τῆς φιλονεικίας. οὐ πάντῃ μὲν, οἶμαι, πράγματα αἰρετὰ—τίς δ' ἂν φήσειεν εὖ φρονῶν;—ὁμῶς δ' εἶχέ τινα νοῦν ὡς εἰπεῖν ἡ νόσος. ὑμεῖς δὲ, ὧ ἄνδρες Ἴωνες, καὶ ὑμεῖς, ὧ ἄνδρες εἴτε αὐτόχθονες εἴτε Ἀρκάδες, χαίρετε ἀκούοντες, εἴ τις ἔροιθ' ὑμᾶς ἀντὶ τοῦ στασιάζετε καὶ φιλονεικεῖτε καὶ ταραττεσθε καὶ τετύφωσθε, τί πρὸς θεῶν ἀποκρινεῖσθε; ὑπὲρ ποίας ταῦτα

ποιεῖν ἡγεμονίας, ἢ τίνων συμμάχων, ἢ ποίων λιμένων, ἢ τριήρων, ἢ φόρων, ἢ τόπων, ἢ τί τοσοῦτόν ἐστι τὸ νικῶν τοὺς λογισμούς; οὐχ οἱ πρόγονοι μὲν ὑμῶν—καὶ μοι πρὸς Διὸς δοθήτω τι παρρησίας ἥδη· οὐκ οὐν οἱ γε ἱατροὶ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἰῶνται, ἀλλ' ἀγαπητόν, εἰ μὴ τὰ πλείω μετὰ ἀηδίας. ^[35]

533 φέρε δὴ καὶ τούτων βραχὺ τι μνημονεύσωμεν, ἂν ἄρα ἀκούσαντες ὑφῆτε τοῦ φρονήματος ἀλλ' ὁσονοῦν—ἐκεῖνοι τοίνυν ἡγάπων, εἴ τιν' ἔχοιεν τὸν προεστῶτα ἑαυτῶν, καὶ διετέλουν ἐν τούτῳ τῷ σχήματι τοτὲ μὲν Ἀθηναίους εὐεργέτας νομίζοντες ἐλευθεροῦντας σφᾶς ἀπὸ τῶν βαρβάρων, πάλιν δὲ Λακεδαιμονίους ἀπ' Ἀθηναίων, αὐθις δ' αὖ Φιλίππῳ καὶ Ἀλεξάνδρῳ διδόντες αὐτοὺς ἀσμένως, οὕτω σφόδρα ἀσχόλως εἶχον πρὸς τὸ πρωτεύειν. ἀλλὰ μὴν τά γε νυνὶ πράγματα καὶ τὸν καθεστηκότα ἀγαθὴ τύχη θεσμὸν τίς οὕτω παῖς ἐστὶν ἢ πρεσβύτης ἔξω τοῦ φρονεῖν, ὅστις οὐκ οἶδεν ὥς μία μὲν πόλις ἢ πρώτη καὶ μεγίστη πᾶσαν ὑφ' αὐτῇ τὴν γῆν ἔχει, εἷς δ' οἶκος ἅπαντα ἐξηγεῖται, ἡγεμόνες δ' ἡμῖν ἐκ νόμου φοιτῶσι καθ' ἕκαστον ἔτος, τούτοις δ' ἅπαντα ἐπιτέτραπται καὶ μεῖζω καὶ ἐλάττω πράττειν, ὅπη ποτ' ἂν αὐτοῖς δοκῇ βέλτιστον εἶναι; τί οὖν μαθόντες εἰπέ μοι πράγματα ἡμῖν αὐτοῖς παρέχόμεν καὶ ὀνειρώττομεν καὶ περὶ τῆς σκιάς μαχόμεθα καὶ παρὸν ἡμῖν τῆς ἡσυχίας ἀπολαύειν, ἦν οὗτοι καλῶς ποιοῦντες παρασκευάζουσι, τούτοις τε ἐνοχλοῦμεν οὐδὲν δεομένοις καὶ αὐτοὶ κακῶν ἐπισπάστων ἐπιθυμοῦμεν, ὥσπερ οὐκ ἔχοντες τοῖς ἀγαθοῖς ὃ τι χρῆσόμεθα; τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀμφιγνοήσῃ τὸν τρόπον, ὃν νῦν τοῖς ἡγεμόσι προσφερόμεθα; εὐνοϊκῶς μὲν γὰρ οἶμαι καὶ πιστῶς, τί δὲ οὐ; τίνες μὲν οὖν μᾶλλον ἡμῶν; ἀλλ' ὁμιλοῦμέν γε αὐτοῖς οὐκ οἶδ' ὅπως αὐθάδειαν τῇ κολακείᾳ κεραννύντες. ὁπόταν γὰρ πλείω μὲν ἕκαστοι θεραπεύειν αὐτοὺς ἀξιῶσιν ἢ 'κεῖνοι δέονται, χρόνον δὲ τάττωσιν ὅσον χρὴ μένειν παρ' ἑαυτοῖς, ἀπειλοῦντες ὥς, εἰ μὴ πείθοντο, οὐκ ἀνέξοιντο, πάντα δ' ὑπισχνῶνται καὶ ἐκοῦσι καὶ ἄκουσιν ὑπηρετήσιν, χρῆσθαι δ' αὐτοῖς μόνοις ἢ μάλιστά γε προστάττωσι, κυρίους δὲ μὴ δεῖν οἶωνται ποιεῖν ὃ τι γιγνώσκοιεν, τί τις εἶναι φῇ τὸ τοιοῦτον ἢ δυοῖν πραγμάτων ἀνομοίων κρᾶσιν, ἧς οὐκ ἄρξασθαι θαυμαστότερον ἢ μὴ βουλομένους παύσασθαι φανεροὺς γενέσθαι; ἄρχουσι μὲν γὰρ τῶν τοιούτων οἱ φαυλότατοι δὴ που, καταπαύουσι δ' οἱ βέλτιστοι. ^[5]

534 ὥστ' ἐκεῖνοις μὲν προσέχειν ἐθέλῃν διὰ τέλους, ἡμῖν δὲ μὴδ' ὅσον τὸ μέρος νέμειν, πῶς οὐχ ἅπανα ἂν εἴη συμφορά; θαυμάζω δ' ὅτι σεμνύνεσθε μὲν οὐχ ἥκιστα τοῖς ναοῖς καὶ τοῖς ἀγῶσιν, οὐς κοινούς νομίζετε, ὑπὲρ δὲ αὐτῶν τούτων διεστήκατε. καίτοι ὅταν οἷς ὥς κοινοῖς ἀγάλλεσθε, ὑπὲρ τούτων ἐρίζητε, ὑπὲρ τοῦ λοιποῦ ταῦτά φρονήσετε; ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι τούτῳ τό τε κοινὸν καὶ τὸ ἴδιον κεχωρίσθαι καὶ τὸν τῶν σοφῶν λόγον τοῦτο βούλεσθαι, ὥς ἄρα χρὴ κοινὰ πάντ' εἶναι τοῖς μέλλουσιν ὥς κάλλιστα πράξειν. οὗ μὲν γὰρ χωρὶς τι ἕκαστος κέκτηται, καὶ τὸ συμφέρον χωρὶς ἐκάστου. ἐκ δὲ τούτου στάσεις καὶ μάχαι καὶ διαφοραί. τὸ γὰρ οὐ σὸν τοῦτο, ἀλλ' ἐμὸν, ἄρχει πάσης τῆς φιλονεικίας. οὗ δ' ἅπαντες κοινὰ τὰ ὄντα ἡγοῦνται, κοινήν περὶ αὐτῶν καὶ τὴν γνώμην ἔχουσιν. Ὑμεῖς τοίνυν ὥσπερ ἐλέγχους ταύτας κατὰ τῆς στάσεως τὰς ἐπωνυμίας ποιούμενοι κοινὰ μὲν τὰ βουλευτήρια, κοινούς δὲ τοὺς νεῶς καὶ τοὺς ἀγῶνας, κοινὰ δὲ πάνθ' ὥς εἰπεῖν τὰ μέγιστα προσειρήκατε. καίτοι πῶς οὐκ ἀνάγκη θάτερα ἀμαρτάνειν; εἰ μὲν γὰρ ὀρθῶς ἐπὶ τούτοις φιλοτιμεῖσθε κοινοῖς οὖσι, πῶς οὐκ αἰσχύνεσθαι χρὴ διὰ ταῦτ' ἐρίζοντας; εἰ δ' οὐδὲν ἐστὶν αὐτῶν σεμνόν, πῶς εἰκὸς μέγ' ἐπ' αὐτοῖς φρονεῖν; οἶμαι γὰρ εἰ μέχρι νῦν τοῦθ' ὑμᾶς ἐλελήθει καὶ τις ἐξευρὼν παρέδειξεν ὥς προσήκει τι τούτων καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ οὐ τῶν ἐχόντων ἐστὶ μόνον, ἀλλὰ πάντων κοινὰ ὥσπερ χρήματα, καὶ οὐκ ἔνεστ' ἀποκλείσαι τοὺς ἄλλους τῆς ἐπ' αὐτοῖς φιλοτιμίας, εἰκότως ἂν ἅπαντας παύσασθαι τῆς διαφορᾶς. τὸ δ' αὐτοὺς εἰδότας, αὐτοὺς ὀνομάζοντας, φιλοτιμουμένους τῇ προσήκει τὰς τῆς ὁμοιοῦσας ἀφορμὰς εἰς τὴν στάσιν ἐκτρέπειν, καὶ ταῖς τῶν ὀνομάτων εὐφημίαις εἰς δυσχέρειαν τῶν πραγμάτων καταχρῆσθαι, καὶ νοσεῖν ἐκ τούτων ἐξ ὧν εἰκὸς ἦν ἀπαλλάττεσθαι τίς οὐκ ἂν

φαίη παραπλήσιον εἶναι ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐκ τῶν φαρμάκων τῶν πρὸς σωτηρίαν
παρεσκευασμένων μὴ ὅτι βέλτιον ἀπαλλάττοιεν, ἀλλὰ καὶ διαφθείροιτο; μηδαμῶς, ὦ χρηστοί.

[5]

535 τῷ μὲν γὰρ αὖξιν ἐθέλειν τὰς αὐτῶν πατρίδας καὶ τὰ ὑπάρχοντα κοσμεῖν οὐδ' ἂν εἷς
νεμεσήσειεν, ὃ δὲ τούτῳ πρόσσεστιν ἀηδίας ἀφελεῖν ἔγωγε συμβουλεύω. ἔσται δὲ τοῦτο εἴπω
βούλεσθε πῶς; ἀλλ' ὅπως ἀκούσεσθε εὐμενῶς· ἐάν, ὦ μακάριοι, τοῦ θαυμάζειν τοὺς λίθους
ἀνῆτε μικρόν τι καὶ νομίσητε πλείονος ἀξίους ὑμᾶς αὐτοὺς τῶν οἰκοδομημάτων καὶ
πιστεύσητε ἀληθὲς εἶναι τὸ πάλαι τοῦτο, ὡς ἄρα οὐ τεῖχη οὐδὲ ὠδεῖα οὐδὲ στοαὶ οὐδὲ ὁ τῶν
ἀψύχων κόσμος αἱ πόλεις εἶεν, ἀλλ' ἄνδρες αὐτοῖς εἰδότες θαρρεῖν. τοῦτο δ' ἐστὶν οὐ τὸ τῶν
πλησίον εἰκὴ καταφρονεῖν οὐδὲ τὸ πάντ' αὐτοὺς ἔχειν οἴεσθαι, πόθεν; ἀλλὰ τὸ μικρόν δὴ καὶ
ἀπλοῦν τὸ εὖ φρονεῖν. οἱ γὰρ τοῦτ' ἔχοντες ἐν ταῖς γνώμαις ἡκιστα μὲν εἰς τεῖχη καὶ λιμένας
καταφεύγουσιν, ἡκιστα δὲ χρημάτων καὶ στοῶν καὶ πάσης ἐπακτοῦ φιλοτιμίας προσδέονται,
ἴσασι δ' ὅτι κἂν ὑπαίθριοι σκηνῶνται, οὐδὲν εἰσι φαυλότεροι Βαβυλωνίων μεθυόντων εἴσω
πυλῶν. πάντων δὲ κάλλιστον ὑπάρχει πρὸς εὐθυμίαν αὐτοῖς· οὐ γὰρ ἡγοῦνται προσθήκην
αὐτοῦς εἶναι τῶν ὑπαρχόντων, ἀλλὰ πάνθ' ὅσα ἂν κτήσωνται δεύτερα ἑαυτῶν εἶναι νομίζουσι.
καὶ μὴν ἐκεῖνα μὲν τὰ καλλωπίσματα καὶ δαπάνης καὶ χρόνου καὶ τῆς παρὰ τῶν βαναύσων
βοηθείας προσδεῖται, τοῦτο δ' ἐν μέσῳ πᾶσι πρόκειται τοῖς δυνατοῖς ἰδεῖν καὶ οὐδὲν δεῖ
πραγματείας, ἀλλ' ἀπόχρη βουλευθεῖσιν ἔχειν ἀγαθόν. δεῖ δὲ τοὺς ὀρθῶς βουλευομένους τῶν
μὲν πολεμίων πάντως ἐθέλειν κρατεῖν, τῶν δ' ἐπιτηδείων εἰδέναι ὅτε καιρὸς ἡττᾶσθαι. [30]

536 οὐ γὰρ ἅπασα νίκη καλὴ, οὐδ' ἐκ θεῶν ἀνθρώποις παραγίγνεται. μεστὴ δὲ καὶ ἡ τραγωδία τῶν
ταῦτα παραινούντων. ὁ μὲν γέ τις αὐτῶν που λέγει Φίλων γὰρ ἄρξεις μὴ κρατῶν ὅσον θέλεις, ὃ
δ' αὖ φησι Κρατεῖς τοι τῶν φίλων ἡσώμενος. Δημοσθένης δὲ ἐπιστέλλων Ἀθηναίοις περὶ τῆς
ὁμονοίας τὴν μὲν ἐν τοῖς τοιούτοις ἦταν καλὴν καὶ προσήκουσαν ἔφη νίκην παρὰ τοῖς εὖ
φρονούσι κρίνεσθαι λέγων, ἦν γονέων υἱεῖς ἡττῶνται, ὃ καὶ πολῖται συγχωροῦσιν ἀλλήλοις.
ἐὰν οὖν καὶ ὑμεῖς τούτοις τοῖς λογισμοῖς ἐθέλησητε χρήσασθαι καὶ πρῶτον μὲν αὐτοῖς γνώμης
οὕτως ἔχητε ὥστ' ἂντ' ἐραστῶν ἀλλήλοις καταστῆναι, ἐνθυμηθέντες ὡς οὐδ' ὅστις κάλλιστος
ἑαυτοῦ πώποτ' ἠράσθη, ἀλλ' ἐτέρου του, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς προεστηκόσι καὶ πολιτευομένοις
παρ' ἐκάστοις ὑμῶν παραστῇ τὸ ἐπ' ἀδείας ταῦθ' ὑμᾶς κατεπάδειν, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ὄνπερ
νῦν τὰ πρὸς τὴν φιλονεικίαν ἐξάγοντα πάνθ' εὐρίσκουσι καὶ λέγειν καὶ πράττειν, οὕτω τοῦ
λοιποῦ περὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς ὁμονοίας τῆς πρὸς ἀλλήλους ὑμῶν φιλοτεχνεῖν, ἴσως ἂν ὥσπερ
ἄλλο τι πρᾶγμα τῆς προσηκούσης μελέτης τυγχάνον καὶ τοῦθ' ὑμῖν ἀκριβωθεῖν τε καὶ
συμμείνειεν ὡς εἰπεῖν ἐν τῷ τῆς εὐχῆς ῥήματι. νῦν δ' οὕτως ἀλογίστως διακείμεθα ὥστε ὑφ'
ῶν μὲν οὐδ' ὅτιοῦν χρηστὸν πείσεσθαι προσδοκῶμεν, ὑπὲρ τούτων ἐρίζομεν καὶ μαχόμεθα, ὧν
δ' ἐξῆν ἡμῖν ἐπιεικεῖα χρωμένοις ἀπολαύειν παρ' οὐδὲν ποιούμεθα, καὶ ταῦθ', ὡς γ' ἐγὼ
μέμνημαι, καὶ τοῦ κρατίστου τῶν βασιλέων καὶ πάντας παιδεῖα παρελθόντος αὐτοῦ διαρρήδην
περὶ τούτων ἐπιστείλαντος τὸ κατ' ἀρχὰς εὐθὺς καὶ ὑποσχομένου τούτους βελτίστους καὶ
ἀρίστους κρίνειν, οἵτινες ἂν τῆς ὁμονοίας ἀρχωσιν ἐκόντες εἶναι. νῦν δ' ὅταν μὲν σεισμὸς ἢ τις
κίνδυνος καταλαμβάνῃ, γνωρίζομεν ἀλλήλους καὶ συνευχόμεθα καὶ διὰ τοὺς ἐτέρους ἄτεροί
φασι σῶζεσθαι, ὥστε πολλὴν ἄξιον εἶναι τοῖς κινδύνοις χάριν εἰδέναι, ἐπειδὰν δὲ ἐφ' ἡμῶν
αὐτῶν γενώμεθα καὶ τοῦ πράττειν ἂ βουλόμεθα, αὐτοὶ καθιστάμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ἀντὶ τῶν
σεισμῶν, καὶ οὔτε ἡσυχίαν ἄγειν οὔτε κοινόν τι φρονῆσαι δυνάμεθα, ὥσπερ δὲ ἐν τρυτάνῃ
φορτίων ἐξαιρεθέντων ἄνω καὶ κάτω κινούμεθα τὴν διὰ κενῆς, οὕτως ἔοικέ τι καὶ τρυφῆς
ἐνεῖναι τῷ πράγματι. [35]

537 Οὐ παύσεσθε, ὦ θαυμάσιοι, καὶ γνώσεσθε ὅτι ταῦτα μὲν οἷς προσκείμεθα εἰ καὶ πολλοῦ τιнос
ἄξια, ἀλλ' οὖν θνητὰ καὶ τῆς δευτέρας μερίδος, γνώμη δὲ ἀγαθὴ πάντων οἰκειότατον τοῖς

κρείττοσιν, ἥς οὐκ ἐλάχιστον μέρος τὸ πρὸς φιλίαν ἐπιτηδεῖωσ ἔχειν; μὴ γὰρ οἴεσθε ἐν μὲν ταῖς πολιορκίαις τὸ διεσπᾶσθαι ταῖς φυλακαῖς ἀπάντων ἀλυσιτελέστατον εἶναι, ἐν δὲ ταῖς πολιτείαις καὶ ταῖς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίαις τὰ πολλὰ μέρη λυσιτελεῖν, ἀλλὰ τὴν ἁρμονίαν εἴπερ που κἀνταῦθα κρατεῖν. οὗτος ὁ τῶν πόλεων κόσμος ἀληθινός, τοῦτο μέγιστον φυλακτήριον, τοῦτο σχῆμα κάλλιστον. ταῦτ' ἐστὶν ἄνω βλεπόντων, οὐκ εἰς ὀρύγματα καὶ πέτρας, ταῦθ' ὡς ἀληθῶς ἑορακότες τὴν φύσιν, οὐ τὴν τῶν λίθων οὐδὲ τῶν ξύλων, ἀλλ' ὅφ' ἡ πάντα ἄγεται, ταῦτα ὁ τῆς θείας πολιτείας μέρος ἡμῖν ἐπιβάλλει μετεληφότων, ἐπεὶ καὶ τὸν πάντα οὐρανὸν καὶ κόσμον, ὃς τὸ κάλλιστον ἀπάντων σχῆμα καὶ πρόσρημα εἴληφε, μία δὴ που γνώμη καὶ φιλίας δύναμις διοικεῖ καὶ μετὰ ταύτης ἡλιός τε πορεύεται τὴν αὐτοῦ χώραν φυλάττων δι' αἰῶνος καὶ σελήνης φάσματα καὶ ἀστέρων φορὰ χωρεῖ καὶ ὥρων περίοδοι καὶ τάξεις ἐκάστων πρὸς ἀλλήλα καὶ ἀποστάσεις τε αἱ καθήκουσαι καὶ πάλιν ἁρμονία φυλάττονται, νικώσης τῆς ὁμολογίας, διαφορᾶς δὲ οὐδεμιᾶς ἐνούσης οὐδὲ ἐγγιγνομένης, ἀλλὰ τῷ θεσμῷ πάντων συγκεχωρηκότων καὶ μιᾷ γνώμῃ περὶ παντὸς τοῦ προσήκοντος χρωμένων. ὥστ' εἰ τὸ μιμεῖσθαι τοὺς κρείττους εὖ φρονούντων ἐστὶν, εὖ φρονούντων ἂν εἴη καὶ τὸ ὡς οἶόν τε μάλιστα ἔν τι τοὺς σύμπαντας αὐτοὺς ἡγεῖσθαι. ὑπάρχει δ' ὑμῖν καὶ τῶν ἀνθρωπείων παράδειγμα ἐν ὀφθαλμοῖς τὸ μέγιστον, οἱ πάντα ἄριστοι βασιλεῖς, οἷς πολλῶν καὶ μεγάλων ὑπαρχόντων κάλλιστον εἶναι δοκεῖ ἢ πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοια καὶ σπουδή. ἐκεῖνοι μέντοι πασῶν πόλεων ἄρχοντες καὶ μειζόνων καὶ ἐλαττόνων ἀπάσαις κεκοίνωνται. ^[35]

538 καίτοι πῶς οὐκ ἄτοπον μακαρίζειν μὲν αὐτοὺς ὑπὸ τοιούτων ἀρχομένους, τούτους δ' εἰς ὅσον ἔξεστι μὴ ἐθέλιν μιμεῖσθαι; καὶ μὴν βασιλεῖς μὲν ἄριστ' ἂν ἄγοιεν τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα τοῖς τῶν ὅλων κυρίοις ὁμοιοῦντες ἑαυτοὺς τοῖς θεοῖς, πόλεις δ' ἄριστ' ἂν ἄγοιντο ἐγγυτάτῳ τῆς τῶν ἀρχόντων γνώμης ἰοῦσαι. ἡμῖν δ' ὅσῳ καὶ διαφερόντως τῶν ἄλλων ὑπάρχει τιμᾶσθαι καὶ ὑπὸ τῶν βασιλέων καὶ ὑπὸ τῶν κατ' ἐνιαυτὸν ἐπισκόπων ἀφικνουμένων—ὅθεν γὰρ ἡρξάμην ἐνταῦθα καὶ λήξω— πῶς οὐ καὶ τὴν πρόνοιαν εἰκὸς εἶναι πλείῳ τοῦ μή τι φαίνεσθαι ποιοῦντας ὁ μὴ τούτοις ἂν δόξειεν οὐ καλῶς ἔχειν; μηδαμῶς. ἀλλὰ καὶ τῶν θεῶν ἔνεκ' αὐτῶν καὶ τῶν θείων βασιλέων καὶ πάντων τῶν ὄντων καλῶν καὶ νευομισμένων βουλευθῶμεν καταστῆναι καὶ μίαν ταύτην εἰ οἶόν τ' εἰπεῖν φιλονεικίαν φιλονεικεῖν πρὸς ἀλλήλους οἵτινες ἄρξουσι πρῶτοι τῆς ὁμονομίας καὶ οἵτινες πλείῳ καὶ σαφέστερα τῆς εἰς τοὺς ἐτέρους ἀρετῆς ἔργα ἀποδείξονται. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ βούλομαι ταῦτα καὶ προσδοκῶ, καὶ τοὺς λόγους τούτους εἰρησθαί μοι δεξαίμην ἂν μᾶλλον ἢ τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν οἰκοδομημάτων ἀνεστακῶς ὑμῖν εἶναι, πλήν ἱερῶν λέγω. ὑμεῖς δὲ ἂν μὲν πείθησθε, ἔργῳ δῆλον ποιήσετε ὅτι ὑμῖν οὐδὲν ἡμάρτηται, τοῖς δὲ ἀποκνήσας μέχρι τούτου μνησθῆναι περὶ τούτων πρὸς ὑμᾶς ἂν δὲ ἐτέρως, ὁ μὴ γένοιτο, σχῆτε, καλὴν αὐτοῖς τὴν ἀπολογία ποιήσετε. δόξουσι γὰρ ὀρθῶς σεσιωπηκέναι, συνειδότες ὡς ὑμῶν μὲν οὐδένα βελτίῳ ποιήσιν ἔμελλον, αὐτοὶ δ' ἅπασιν ὑμῖν προσκρούσειν. ὥστ' ἀμφοτέροι φιλοτιμηθῶμεν, κάμοι τε πρὸς ὑμᾶς εἰρήσθω μετὰ πάσης εὐνομίας ἅμα καὶ ἀνδρείας τὰ βέλτιστα, ὑμεῖς τε ὅτι οὐ μάτην ταῦτ' ἐστὶ λέγειν πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' ἵστε χρῆσθαι τοῖς τὰ βέλτιστα συμβουλευούσι, τοῦτ' ἐπιδείξατε. ^[30]